

Timbros Briefing Paper är en serie kortrapporter som belyser komplexa frågor i ett kortare format. För att läsa detta eller andra av våra briefing papers, besök www.timbro.se/bp.

OM FÖRFATTAREN

Isak Kupersmidt är doktorand i nationalekonomi och vice ordförande för Centerstudenter.

KONTAKT

isak.kupersmidt@gmail.com
Twitter: @IsakKupersmidt

BRIEFING PAPER #17

april 2018

Avskaffa barnbidraget

Isak Kupersmidt

SAMMANFATTNING

- Den 1 mars 2018 höjde regeringen barnbidraget och studiehjälpen med syftet att stärka barnfamiljernas ekonomi. Den här rapporten visar att bidragen har låg träffsäkerhet om ambitionen är att hjälpa ekonomiskt utsatta barnfamiljer. Eftersom familjer med fler barn i snitt också har högre inkomster gynnar bidraget framför allt de som redan har det bra ställt.
- Ett av de vanligaste argumenten för barnbidraget är att det omfördelar pengar över livet. För en majoritet av familjerna så gäller inte detta, utan bidraget omfördelar i större utsträckning mellan familjer. Bidraget blir dessutom en förlustaffär när pengarna snurrar runt i systemet – dels på grund av effekterna av de skadliga marginalskatterna, dels på grund av kostnaden för byråkratin.
- Barnbidraget och studiehjälpen till gymnasieelever bör avskaffas till förmån för ett stärkt bostadsbidrag. Det skulle sänka de offentliga kostnaderna med 32 miljarder, samtidigt som ekonomiskt svaga familjer fortsatt skulle få stöd.
- En aveckling av barnbidraget skulle ge utrymme för en sänkning av kommunalskatten med 2 procentenheter vilket motsvarar en skattesänkning på drygt 5 700 kronor per år för en genomsnittlig heltidsarbetande.

INLEDNING

Barnbidraget infördes 1937 som en lösning på lågt barnafödande. Debatten om nativiteten i landet kom ursprungligen från Alva och Gunnar Myrdals bok *Kris i befolkningsfrågan* som varnade för en åldrande befolkning. I boken föreslog paret ett antal reformer, bland annat införandet av ett barnbidrag.

Barnbidraget kom att bli ett tydligt exempel på den generella välfärdspolitik som förespråkas av framför allt Socialdemokraterna. Fortfarande motiveras barnbidraget med tänkta effekter som ökat barnafödande. Det påstås även vara en effektiv fördelningspolitik som gynnar de minst bemedlade utan att leda till stigmatisering – eftersom det tillfaller alla barnfamiljer, oavsett inkomst. Ett annat vanligt argument är att barnbidraget inte bara omfördelar till de som har lite pengar, utan även över en livscykel. Du betalar skatt när du är ung och efter att barnen flyttat ut, och får tillbaka pengar vid barnafödande. Med detta sägs bidraget leda till en höjd skattemoral hos befolkningen.

Den 1 mars 2018 höjde regeringen barnbidraget med 200 kronor med motiveringen att ekonomiskt utsatta barnfamiljer därmed skulle få det bättre.¹

Med höjningen beräknas de offentliga utgifterna för barnbidraget till 33 miljarder kronor 2019. Det är lika mycket som försörjningsstödet och a-kassan tillsammans. Med studiehjälpen som barnbidraget övergår i när ungdomar börjar gymnasiet, uppgår kostnaden till hela 37 miljarder kronor årligen.²

BARNBIDRAGET I DAG

Barnbidraget är ett ovillkorat bidrag som betalas ut till alla föräldrar bosatta i Sverige. Normalt sett ges bidraget till och med det kvartal barnet fyller 16 år.³ De som sedan börjar på gymnasiet kan få samma belopp i studiehjälp. Studiehjälpen skiljer sig dock från barnbidraget då det inte betalas ut under två månader på sommaren.

Den 1 mars 2018 höjdes barnbidraget och studiehjälpen från 1 050 kronor per barn till 1 250 kronor.

Föräldrar med fler än ett barn får dessutom flerbarnstillägg. För två barn innebär det 150 kronor

extra i månaden, men beloppet ökar snabbt. Familjer med sex barn får 4 240 kronor extra i månaden. Efter höjningen får de alltså totalt 11 740 kronor i månaden i barnbidrag. Utöver barn som ger rätt till barnbidrag, räknas också de som studerar på gymnasiet in i flerbarnstillägget om de bor hemma.⁴

Antal barn	Barnbidrag	Flerbarnstillägg	Sammanlagt
1	1 250 kr	0 kr	1 250 kr
2	2 500 kr	150 kr	2 650 kr
3	3 750 kr	730 kr	4 480 kr
4	5 000 kr	1 740 kr	6 740 kr
5	6 250 kr	2 990 kr	9 240 kr
6	7 500 kr	4 240 kr	11 740 kr

Tabell 1. Barnbidrag och flerbarnstillägg efter antal barn, kronor i per månad. Källa: Försäkringskassan (2017).

Runt 1,3 miljoner hushåll tar varje månad emot barnbidrag.⁵ Den totala kostnaden beräknas år 2019 uppgå till 33 miljarder kronor. Till det kommer studiehjälpen på ytterligare 4 miljarder kronor årligen.

BARNBIDRAGETS FÖRDELNINGSPROFIL

Barnbidragets fördelningspolitiska konsekvenser är inte helt lätta att uttyda. Eftersom bidraget ges ovillkorat innebär det en generell utjämning av förutsättningar bland barnfamiljer, precis som ett statligt bidrag på 1 000 kronor till alla medborgare skulle leda till mer jämnare inkomster i befolkningen. Samtidigt kommer barnbidraget bara dem med barn till del. För att klargöra barnbidragets fördelningsprofil måste därför fördelningen av antal barn, och hur det hänger ihop med hushållens inkomster, tydliggöras.

Barnbidraget ges till alla med barn, och berör därför större delen av befolkningen. Enbart 13 procent av alla kvinnor i Sverige skaffar inga barn. Det absolut vanligaste är att skaffa två barn. Av kvinnor i åldrarna 45 till 60 år har nästan hälften, 48 procent, två barn.⁶ Fördelningen visas i diagram 1 nedan.

1 Regeringen (2017b).

2 Regeringen (2017b).

3 Barnbidrag kan betalas ut längre för barn med förlängd skolgång.

4 Försäkringskassan (2017).

5 Regeringen (2017a).

6 Statistiska centralbyrån (2015).

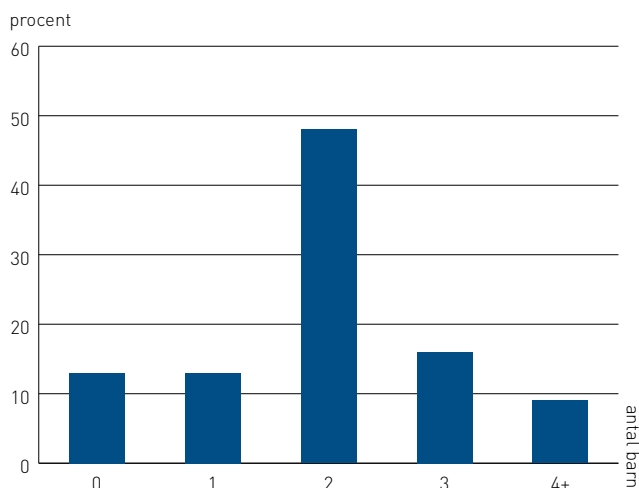

Diagram 1. Fördelning av antal barn hos kvinnor mellan 45 och 60 år (2015). Källa: SCB (2015).

Som diagrammet visar finns en stor spridning vad gäller barnafödandet. En fjärdedel av befolkningen får noll eller ett barn, medan lika många får tre eller fler. För de som ligger på snittet, alltså två barn, kan barnbidraget ses som en omfördelning över livets olika skeden. För en knapp majoritet är det inte fallet. De 26 procent som har färre än 2 barn subventionerar i praktiken de som har fler barn. Barnbidraget har alltså en stark omfördelande effekt mellan familjer beroende på antal barn, även sett över en hel livscykel. För att förstå fördelningseffekterna måste samvariationen mellan inkomster och antal barn studeras.

På en övergripande nivå har hushåll med barn högre intäkter än hushåll utan. För en rättvis uppskattning jämförs inkomsterna för alla hushåll med barn i åldrarna 0–19 år, med inkomsterna för personer i åldrarna 30–49 år utan barn. Den senare gruppen har enligt statistiken högst disponibel inkomst, och den sammanfaller relativt väl med de åldrar i vilken familjer brukar ha barn som ger rätt till barnbidrag eller studiehjälp.

Jämfört med barnlösa par i åldrarna 30–49 år, är den disponibla inkomsten 13 procent högre hos sammanboende par med barn. För ensamstående är skillnaderna ännu större. Ensamstående kvinnor med barn har hela 20 procent högre intäkter än de utan barn. Bland män är skillnaden hela 35 procent.⁷ Familjer med barn har alltså relativt höga inkomster, jämfört med barnlösa. Störst är skillnaden bland ensamstående. En del av skillnaden går såklart att förklara med just barnbidraget. Justerat för

det försvinner ungefär en fjärdedel av skillnaden. Resten består till största del av högre löner. Hushållsinkomsterna för de olika grupperna finns redovisade i diagram 2 nedan.

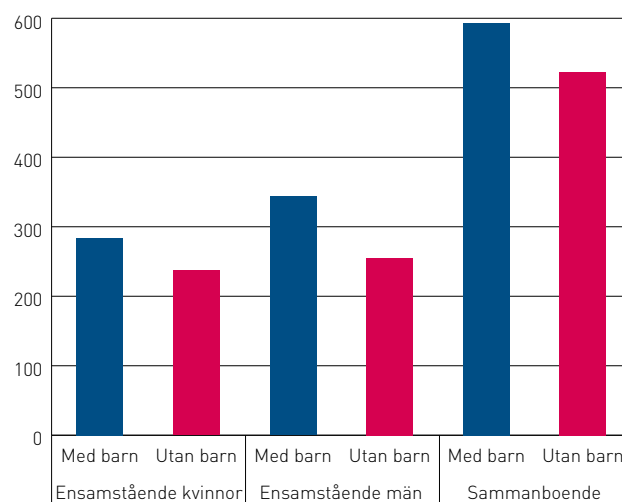

Diagram 2. Disponibel inkomst för hushåll med och utan barn år 2015. Barnbidraget inräknat. Källa: Statistiska centralbyrån (2016).

Utöver det faktum att barnfamiljer har högre inkomster än familjer utan barn, finns ett tydligt samband mellan disponibel inkomst och antal barn. Bland sammanboende är den disponibla inkomsten bland barnlösa i snitt 523 000 kronor om året.

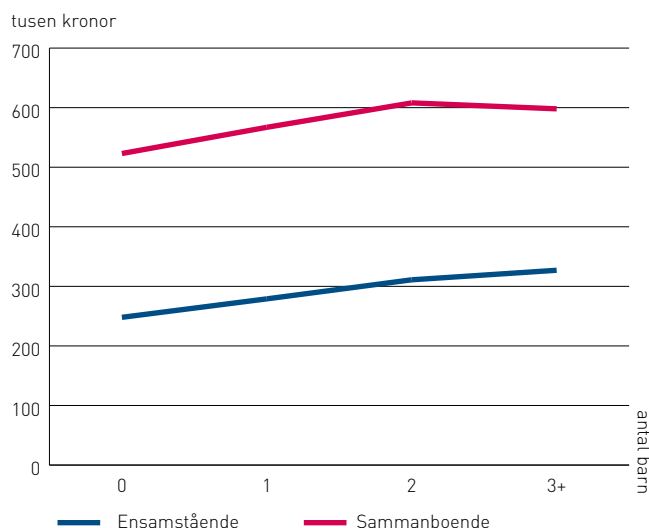

Diagram 3. Disponibel inkomst för hushåll efter antal barn år 2015. Barnbidraget inräknat. Källa: Statistiska centralbyrån (2016).

⁷ Statistiska centralbyrån (2016).

För de med två barn är den 608 000, alltså 85 000 kronor eller 16 procent högre.⁸ I diagram 3 visas utvecklingen av disponibel inkomst efter antal barn. Delar av skillnaden kan såklart förklaras av en ålderseffekt: de som har fler barn är oftare lite äldre. Samtidigt får de flesta par sina barn tätt inpå varandra. Att inkomsten skulle stiga med hela 16 procent under åren mellan de två första barnen föds är osannolikt. Inte minst eftersom barnafödande ofta innebär att föräldrarna går ner i arbetstid och börjar ta ut föräldrapenning som är lägre än den ordinarie lönen.

Barnbidraget går alltså generellt till mer välbeställda hushåll, och inte i någon stor utsträckning till de familjer som verkligen behöver det. Som verktyg för att hjälpa familjer med låga inkomster är det således en missriktad åtgärd.

Barnbidraget utgör en viktig inkomst för många låginkomsttagare och har på så sätt en utjämnande effekt. Samtidigt kommer det till ett högt pris. Barnbidraget tillsammans med studiehjälpen kostar 37 miljarder kronor. Det är pengar som måste hämtas någonstans. För att utvärdera barnbidraget bör det därför ställas i relation till alternativa åtgärder som dessa pengar kunde användas till i stället, i syfte att med större precision kunna hjälpa fattiga familjer.

SKYDDSNÄTET FÖR BARNFAMILJER

I Sverige har runt 12 procent av alla barnfamiljer inkomster under 60 procent av medianen.⁹ De lever alltså i relativ fattigdom. Trots den höga standarden i landet har många av dessa familjer det svårt ekonomiskt. Socialtjänsten har uppdraget att se till att alla, oberoende ålder, klarar sig i Sverige. De som inte kan försörja sig på annat sätt får ett behovsprövat socialbidrag. Eventuellt barnbidrag räknas av direkt mot försörjningsstödet. Vid ett avskaffande av barnbidraget skulle det därmed automatiskt ersättas av höjt försörjningsstöd för de allra fattigaste.

Även bland de som inte får försörjningsstöd är många hushåll beroende av bidrag. Barnfamiljer har rätt till bostadsbidrag om deras inkomster är låga. Utöver att ersätta familjer för delar av deras bostadskostnad finns en fast del som beror på antalet barn. Avräkningen på bostadsbidraget är 20 procent. Ökar inkomsten med 1 000 kronor minskar alltså bidraget med 20 procent. Det innebär en ökning av marginalskatten för den som arbetar, men är samtidigt mycket lägre än till exempel

försörjningsstödet där avräkningen oftast är 100 procent.

Bostadsbidraget går till familjer med låg inkomst. År 2017 fick drygt 144 000 familjer bostadsbidrag. Två tredjedelar av mottagarna är ensamstående, och i snitt har mottagarna en inkomst på runt 12 000 kronor i månaden och får ett bidrag på 2 500.¹⁰ Om syftet är att hjälpa ekonomiskt utsatta familjer kan de pengar som i dag finansierar barnbidraget i stället användas för en motsvarande eller mer omfattande höjning av social- eller bostadsbidrag.

DISKUSSION

Genom en höjning av barnbidraget säger sig regeringen vilja hjälpa ekonomiskt utsatta föräldrar. Den här rapporten visar dock att barnbidraget snarare går till välbärgade än fattiga familjer. Eftersom den senare gruppen får flest barn, sker i stor utsträckning en transferering från familjer med lägre inkomster till de som tjänar mer. Barnbidraget är därmed en ineffektiv fördelningspolitisk åtgärd om syftet är att hjälpa ekonomiskt utsatta familjer.

För nära hälften av befolkningen kan barnbidraget i teorin ses som en transferering över livet. Detta, tillsammans med de ovillkorade utbetalningarna, använder framför allt Socialdemokraterna i syfte att upprätthålla skattemoralen i breda lager av befolkningen och därigenom motivera höga skatter.

I verkligheten blir det naturligtvis en förlustaffär att betala in pengar i ett byråkratiskt system vars finansiering dessutom resulterar i skadliga marginalskatter. Det är märkligt att den stora gruppen familjer finner sig i ordningen. För de flesta vore det betydligt bättre att få behålla pengarna själva, i stället för att låta dem ta en omväg via den statliga byråkratin. Framför allt i Sverige, där skatterna redan är så höga, blir den negativa effekten av att staten tar in pengar som skatt och sedan ger tillbaka dem som bidrag väldigt hög.¹¹

Med regeringens höjning av barnbidraget i mars 2018, kommer systemet kosta skattebetalarna hela 37 miljarder kronor. Det är lika mycket som försörjningsstödet och a-kassan tillsammans.¹²

⁸ Statistiska centralbyrån (2016).

⁹ Rädda barnen (2015).

¹⁰ Försäkringskassan (2018).

¹¹ Lundberg (2016).

¹² Regeringen (2017b) samt Socialstyrelsen (2017).

Är ambitionen att hjälpa utsatta familjer, bör staten i stället för att administrera ett allmänt bidrag, rikta in sig på åtgärder som hjälper de svaga grupperna. Avskaffades barnbidraget skulle det finnas utrymme för både det och skattesänkningar.

REFORMFÖRSLAG

I det här avsnittet presenteras ett förslag på hur barnbidraget kan avskaffas till förmån för ett billigare och mer fokuserat stöd till barnfamiljer i behov av ekonomisk hjälp.

För att med större precision rikta ekonomisk hjälp till de familjer som är i behov av det borde barnbidraget och studiehjälpen avskaffas helt. Sänktes i stället skatten skulle familjer få behålla mer av sina pengar. Skillnaden skulle framför allt bli en omfördelning från medelklassfamiljer med barn, till dem utan.

För att kompensera de fattigaste familjerna som i dag är ekonomiskt beroende av barnbidraget kan andra bidrag höjas med motsvarande belopp. Det skulle öka träffsäkerheten i systemet avsevärt. Avvecklades barnbidraget skulle redan i dag försörjningsstödet automatiskt kompensera bortfallet i inkomst för de allra mest utsatta. För att kompensera de som lever på andra bidrag, eller har en låg inkomst men barn att försörja, kan bostadsbidraget ökas i stället.

Reformförslagen är därför:

- Avskaffa barnbidraget och studiehjälpen.
- Höj bostadsbidraget. Det sker genom att det särskilda bidraget för hemmavarande barn höjs med 1 250 kronor per barn för 1 till 3 barn. Avräkningen ökas från 20 till 25 procent.

Genom att öka avräkningen till 25 procent fokuseras höjningen mot de som i dag har rätt till bostadsbidrag. Om bara bidraget höjdes skulle det innebära att hushåll med relativt höga inkomster skulle kunna söka bidraget, vilket kraftigt skulle minska träffsäkerheten och öka kostnaden.

De ekonomiska implikationerna av reformerna skulle vara minskade utgifter för barnbidrag och studiehjälp på 37 miljarder kronor från och med 2019. I stället skulle kostnaderna för bostadsbidragen öka. Den statistiska kostnadsökningen, baserad på antalet familjer som får bostadsbidrag, är 3,9 miljarder kronor. När bidragen ökar finns dock anledning tro att något fler kommer att söka bidrag. Om ökningen uppskattas till 25 procent innebär det en total utgiftsökning på 5 miljarder kronor. Utöver det finns antagligen ett fåtal familjer som inte har rätt till bostadsbidrag, men får försörjningsstöd. För dem skulle även kostnaden för försörjningsstöden öka. Det rör sig dock om mycket få personer, så det kommer inte påverka slutkostnaden nämnvärt.

Nettoeffekten av reformen är därmed plus 32 miljarder kronor för statskassan. Dessa kan med fördel användas för att sänka skatten brett så att alla får mer pengar i plånboken, och drivkrafterna för att arbeta ökar. För 32 miljarder skulle man till exempel kunna sänka kommunalskatten med 2 procentenheter, vilket för en genomsnittlig heltidsarbetande motsvarar runt 5 700 kronor per år.

REFERENSER

Försäkringskassan (2017), *Barnbidrag*. Hämtad 2018-02-27, <https://www.forsakringskassan.se/privatpers/foralder/nar_barnet_ar_fott/barnbidrag>.

Försäkringskassan (2018), *Statistik om bostadsbidrag*. Hämtad 2018-02-27, <<https://www.forsakringskassan.se/statistik/barn-familj/bostadsbidrag>>.

Lundberg, Jacob (2016), *Platt skatt för högre intäkter*. Hämtad 2018-02-27, <<https://timbro.se/skatter/platt-skatt-hogre-intakter/>>.

Regeringen (2017a), *Nu höjer vi barnbidraget och studiebidraget*. Hämtad 2018-02-27, <<http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2017/09/nu-hojer-vi-barnbidraget-och-studiebidraget/>>.

Regeringen (2017b), Proposition 2017/18:1. Hämtad 2018-02-27, <<http://www.regeringen.se/4a65cf/contentassets/79f6d27416794f0bb146c792e02b65fc/utgiftsomrade-12-ekonomisk-trygghet-for-familjer-och-barn.pdf>>.

Rädda barnen (2015), *Barnfattigdom i Sverige: årsrapport 2015*. Hämtad 2018-02-27, <https://www.raddabarnen.se/Documents/vad-vi-gor/Barnfattigdom/rb_barnfattigdom_2015_web_L.pdf>.

Socialstyrelsen (2017), Statistik om ekonomiskt bistånd 2016. Hämtad 2018-02-27, <<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20681/2017-9-16.pdf>>.

Statistiska centralbyrån (2015), *Sveriges framtida befolkning 2015–2060*, Rapport 2015:2. Hämtad 2018-02-27, <https://www.scb.se/Statistik/_Publikationer/BE0401_2015160_BR_BE51BR1502.pdf>.

Statistiska centralbyrån (2016), Disponibel inkomst för hushåll efter hushållstyp, hushållsföreståndarens ålder samt förändring i procent. Hämtad 2018-02-27, <<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/hushallens-ekonomi/inkomster-och-inkomstfordelning/inkomster-och-skatte/pong/tabell-och-diagram/inkomster--hushall-riket/disponibel-inkomst-for-hushall-efter-hushallstyp-hushallsforestandarens-alder-samt-forandring-i-procent/>>.

TIMBRO

Kungsgatan 60, Box 3037,
103 61 Stockholm, Sweden
Telefon: +46 8 587 898 00
E-mail: info@timbro.se